



# Film a autorské právo

Ivan David

# Právní ochrana filmu v současnosti - obecně

Právní regulaci filmu nalézáme na všech stupních právní pyramidy:

- **mezinárodní úmluvy**
  - např. Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
  
- **ústavní normy**
  - zejména ústava České republiky
  
- **zákonné normy**
  - například autorský zákon nebo mediální zákon
  
- **podzákonné normy**
  - například vyhláška stanovující výběr tzv. náhradních autor. odměn

- Film je i aktuálně regulován právem soukromým i právem veřejným:

a) **soukromé právo:**

- ✓ zák. č. 121/2000 Sb., autorský zákon,
- ✓ Zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: ochrana osobnosti, licenční smlouvy, nekalá soutěž...

b) **veřejné právo:**

- ✓ zák. č. 496/2012 Sb., o audiovizi,
- ✓ zák. č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání,
- ✓ zák. č. 132/2010 Sb., o audiovizuálních mediálních službách na vyžádání,
- ✓ zák. č. 40/1995 Sb., o regulaci reklamy...

# Autorskoprávní ochrana – obecné zásady

- ❑ Co je chráněno autorským právem dle českého autorského zákona (zák. č. 121/2000 Sb., dále jen „AutZ“):

a) **autorská díla** (§ 2 odst. 1 AutZ):

- ✓ umělecký **nebo** vědecký výtvor,
- ✓ jedinečný výsledek tvůrčí činnosti autora, **a**
- ✓ vyjádřený v jakékoliv objektivně vnímatelné podobě, vč. elektronické – bez ohledu na rozsah, účel nebo význam.

Například: slovesná díla, hudební díla, dramatická díla, fotografická díla, audiovizuální díla, výtvarná díla....

b) tzv. **kvazidíla** (§ 2 odst. 2 AutZ):

- ✓ autorův vlastní (tj. původní) duševní výtvor (= nikoli plagiát/otrocká kopie).

Týká se pouze:

- fotografií;
- počítačových programů; a
- databází

- ❑ **Rozsah ochrany autorského díla a kvazidíla je shodný!**
- ❑ Ochrana je však u kvaziděl v praxi obtížněji dosažitelná.

Dílem (ani kvazidílem) **nejsou** zejména:

- tzv. holý námět („námět díla sám o sobě“),
  - Viz tzv. slabé x silné prvky díla.
- údaj sám o sobě,
- myšlenka,
- objev,
- metoda, princip, postup...

Tyto prvky nepoživají nikdy autorskoprávní ochrany. Tuto absolutní ochranu nelze „vydržet“.

Není však vyloučena relativní ochrana cestou **práva proti nekalé soutěži** dle občanského zákoníku.

## ❑ Je chráněno pouze celé a hotové dílo?

Autorské právo se vztahuje i na *jednotlivé vývojové fáze a části - včetně názvu a jmen postav -*, mají-li samy o sobě charakter děl nebo kvaziděl (§ 2 odst. 3 AutZ)

## ❑ Která autorská díla nepožívají vůbec ochrany? (§ 3 AutZ)

➤ Tzv. **úřední díla**, např.:

- právní předpisy,
- obecní kroniky,
- jiná díla, u nichž je dán veřejný zájem na vyloučení z ochrany.

➤ Tzv. **výtvary tradiční lidové kultury**, u nichž není obecně znám autor, např.:

- lidové pohádky a písničky, původní folklórní kroje...

## □ Kdo je autorem díla?

Autorem je **fyzická osoba**, která dílo vytvořila. (§ 5 odst. 1 AutZ)

## □ Kdy vzniká autorskoprávní ochrana díla?

Právo autorské k dílu vzniká okamžikem, kdy je dílo vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě. (§ 9 odst. 1 AutZ)

Autorské dílo není zapotřebí nikde registrovat ani označovat ani vkládat do úschovy! = **zásada bezformálnosti** (čl. 5 odst. 2 Bernské úmluvy)

Ale **zákonná domněnka autorství:**

Autorem díla je fyzická osoba, jejíž pravé jméno je obvyklým způsobem uvedeno na díle nebo je u díla uvedeno v rejstříku předmětů ochrany vedeném příslušným kolektivním správcem, není-li prokázán opak (...). (§ 6 AutZ)



Ochrana díla X ochrana věci, na které je dílo zachyceno:

*Zničením věci, jejímž prostřednictvím je dílo vyjádřeno, nezaniká právo autorské k dílu. (§ 9 odst. 2 AutZ)*

*Nabytím vlastnického práva nebo jiného věcného práva k věci, jejímž prostřednictvím je dílo vyjádřeno, nenabývá se oprávnění k výkonu práva dílo užít (...). (§ 9 odst. 3 AutZ)*

**= autorskoprávní ochrana je stejná u všech autorských děl (a kvaziděl), bez ohledu na to, na jaké věci jsou zachyceny** (papír, webová stránka, mobilní telefon, celuloidový pás, DVD...)!

**= hmotná věc požívá svébytné – a časově neomezené! – ochrany dle občanského zákoníku.**

## □ Práva autora: Práva osobnostní a majetková

### a) Práva osobnostní – zejména:

- ✓ Právo rozhodnout o zveřejnění díla;
- ✓ Právo osobovat si autorství + rozhodnout o uvedení autorství na díle;
- ✓ Právo na nedotknutelnost díla + na autorský dohled.

Práva osobnostní jsou nepřevoditelná + zanikají autorovou smrtí.

### b) Práva majetková - zejména:

- ✓ Právo dílo užít:
  - Rozmnožováním; rozšiřováním; pronájmem; půjčováním; vystavováním; sdělováním díla veřejnosti (včetně internetu);
  - Jakkoliv jinak.

Práva majetková trvají za autorova života + **70 let po smrti**. Dědí se. Po uplynutí se dílo stává dílem volným. Oprávnění k užití díla lze udělovat **licenční smlouvou**.

## **Autorská licenční smlouva - obecně:**

- ✓ Od 1. 1. 2014 úprava licenčních smluv (nejen autorských) sjednocena v zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.
- ✓ Základní možnosti:
  - Ústní X písemná.
  - Výhradní X nevýhradní.
  - Jednorázová X s možností řetězení (pod)licencí / postoupení licence.
  - Bezúplatná X úplatná – odměna paušální, podílová nebo smíšená.
  - Zavazující X opravňující.
- ✓ Rozsah licence:
  - Způsoby užití (rozmnožování, rozšiřování, vystavování...).
  - Rozsah časový, územní, množstevní apod.

## Zvláštní případy některých děl:

### **Zaměstnanecké dílo (§ 58 AutZ)**

- Dílo vzniklá ke splnění povinností autora vyplývajících z jeho pracovního nebo obdobného poměru (např. režisér TV pořadů zaměstnaný televizí).
- Majetková práva autora – zaměstnanec vykonává neomezeně ze zákona zaměstnavatel.
- Zpět na autora práva přecházejí pouze v případě, že zaměstnavatel zemře (FO) nebo zanikne (PO) bez právního nástupce.
- Nevykonává-li zaměstnavatel práva dostatečně, má autor právo na licenci (za obvyklých podmínek).
- Autor má právo na přiměřenou dodatečnou odměnu, jestliže se jeho mzda dostane do zjevného nepoměru k zisku z využití díla.

## Dílo vytvořené na objednávku (§ 61 AutZ)

- Není-li sjednáno jinak, má objednatel právo užít dílo k účelu vyplývajícimu ze smlouvy. (Např. fotografie objednaná u fotografa na volné noze.)
- Autor může takové dílo sám využívat i dále licencovat, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy objednatele.

## Školní dílo (§35 odst. 3 +§ 60 AutZ)

- Dílo vytvořené žákem/studentem ke splnění jeho školních/studijních povinností vyplývajících z jeho práv. vztahu ke škole/školskému/vzdělávacímu zařízení.
- Škola může užít dílo k výuce nebo k vlastní vnitřní potřebě - *nikoli za účelem dosažení přímého/nepřímého hospodářského/obchodního prospěchu.*
- Škola má za obvyklých podmínek právo na uzavření *licenční smlouvy s autorem* = odmítá-li, je možno se domáhat uzavření licence u soudu.
- Autor může své dílo *sám užívat i dále licencovat* = možnost žádat po něm, aby z dosaženého výtěžku přiměřeně přispěl na úhradu nákladů na vytvoření díla.

## □ Práva související s právem autorským (obecně)

- **právo výkonného umělce k jeho výkonu:**
  - umělec (= vždy FO, která osobně vytvořila výkon!) disponuje i *osobnostními právy!*
  - majetková práva trvají 50 let od vytvoření / zveřejnění (u hudby 70 let);
- **právo výrobce zvukového záznamu k jeho záznamu:**
  - majetková práva 50 let od pořízení / zveřejnění (u hudby 70 let);
- **právo výrobce zvukově obrazového záznamu k jeho záznamu:**
  - majetková práva trvají 50 let od pořízení / zveřejnění;
- **právo rozhlasového/televizního vysílatele k jeho vysílání:**
  - majetková práva trvají 50 let od prvního vysílání;
- **právo nakladatele na odměnu za rozmnoženinu díla pro osobní potřebu:**
  - majetková práva trvají 50 let od vydání díla

# Autorskoprávní ochrana filmu

## □ Co je to „film“?

- Žádný zákon aktuálně neobsahuje definici slova „film“.
- Termín je v praxi užíván k označení:
  - Hmotného nosiče (celuloidový pás, disk DVD apod.) = *hmotný statek*, resp. „záznam“ – obecná ochrana hmotných věcí dle občanského zákoníku;
  - Audiovizuálního díla (AVD) – *nehmotný statek* = autorské dílo dle AutZ; u nás výslovně chráněno zákonem **od roku 1926**.
    - - zpravidla obsahuje i *audiovizuálně užitá díla* + výkony výkonných umělců
    - - může obsahovat i další chráněné předměty (všeob. os. práva, zvuk. záznam....)
  - Zvukově obrazový záznam (ZOZ) – *nehmot. statek* = zvláštní režim dle AutZ; u nás výslovně chráněno zákonem **od roku 2000**.
- **Každý z těchto statků je samostatně právně chráněn!**

## V ukázce bylo mimo jiné možné vidět:

- ✓ **audiovizuální dílo** (autor: Miloš Forman).
- ✓ **zvukově obrazový záznam** (majitel práv: produkční společnost).
- ✓ **audiovizuálně užitá díla:**
  - *předloha: divadelní hra „Amadeus“* (autor: Peter Shaffer);
  - *scénář* (autor: Peter Shaffer)
  - *kostýmy* (autor: Theodor Pištěk),
  - *masky* (autor: Fabrizio Caracciolo a další),
  - *filmová architektura* (autor: Josef Svoboda a další),
  - *hudba* (autor: W. A. Mozart a další).
- ✓ **audiovizuálně užitá výkony:**
  - herecké výkony (Tom Hulce, F. Murray Abraham, Jeffry Jones a další),
  - hudební výkony (pianista Miloslav Halík – mimo záběr).
- ✓ **další audiovizuálně užitá prvky:**
  - zvukový záznam hry na piano (majitel práv: produkční společnost).



## □ Audiovizuální dílo (§ 62 AutZ)

- *Autorské dílo* (nikoli kvazidílo = musí být jedinečné)
- vytvořené *uspořádáním děl audiovizuálně užitých*, ať již zpracovaných, či nezpracovaných,
- které sestává z řady *zaznamenaných spolu souvisejících obrazů, vyvolávajících dojem pohybu*,
- *vnímatelné zrakem* (+ sluchem: jen v případě zvukových AVD!).

Zvláštní počítání doby ochrany AVD (§ 27 odst. 5 AutZ):

*Doba trvání majetkových práv k dílu audiovizuálnímu se počítá od smrti poslední přeživší z následujících osob: **režisér, autor scénáře, autor dialogů a skladatel hudby** zvlášť vytvořené pro užití v audiovizuálním díle.*

## ❑ Zvukově obrazový záznam (§ 79 odst. 1 AutZ)

- Záznam *audiovizuálního díla, nebo*
- záznam jiné řady zaznamenaných, spolu souvisejících obrazů vyvolávajících dojem pohybu, vnímatelných zrakem (+ sluchem: jen v případě zvukového ZOZ!).
- Ochrana ZOZ trvá 50 let od vytvoření / 50 let od zveřejnění.

## ❑ Dílo audiovizuálně užití (§ 64 AutZ)

- Není zákonem přímo definováno. Jde o *samostatná (na vlastním AVD nezávislá) umělecká/vědecká díla, která jsou zařazena do AVD.*

## ❑ Další audiovizuálně užití (samostatné) prvky

- Výkony výkonných umělců (herců, tanečníků, hudebníků apod.);
- Další zvukové / zvukově obrazové záznamy, televizní vysílání apod.

## □ Komu náleží jednotlivá práva?

### ✓ Audiovizuální dílo

Autorem je výlučně (hlavní) **režisér!** (§ 63 odst. 1 AutZ) = nevyvratitelná domněnka.

Co kameraman + střihač + mistr zvuku?

### ✓ Audiovizuálně užitá díla + umělecké výkony + další prvky

- Zásada objektivní pravdivosti autorství + analogicky u výk. umělců.
- Jednotliví majitelé práv (televizní vysílatelé, hudební producenti...).

### ✓ Zvukově obrazový záznam AVD

- Majitelem je ze zákona výrobce (producent).

**= všechna tato práva (s výjimkou děl hudebních) v praxi vykonává producent!**

## □ Právní úprava filmové produkce (§ 62 – § 64 AutZ)

- Pokud *autor filmu (režisér) / autor díla audiovizuálně užitého / výkonný umělec* udělí producentovi písemnou smlouvou **svolení ke zfilmování díla/výkonu**, má se za to, že:
  - udělil producentovi výhradní a neomezenou licenci k užití díla/výkonu (v rámci filmu) ve znění původním/dabovaném/otitulkovaném + souhlas s pořízením fotosek + právo k převodu těchto oprávnění,
  - dohodl se s producentem na odměně ve výši obvyklé.
- Autoři a výkonní umělci nemůžou odstoupit od smlouvy pro změnu svého přesvědčení. + Má se za to, že ve vztahu ke svému dílu/výkonu svolili ke zveřejnění, úpravám, zpracování (včetně překladu), spojení s jiným dílem, k zařazení do díla souborného i k uvádění na veřejnost pod producentovým jménem. + Má se za to, že bylo uděleno svolení k dokončení díla v případě předčasného ukončení právního vztahu k producentovi / důvodných obav producenta, že nebude dokončeno řádně a včas.
- Není-li sjednáno jinak, lze AV užitě dílo/výkon znovu zfilmovat až za **10 let**.

## ❑ Některé související chráněné statky

### ✓ Tzv. fotosky

- Slovy zákona: *fotografie vytvořené v souvislosti s pořízením prvotního záznamu AVD.*
- Zcela samostatné autorské dílo – nezávislé na AVD; není dílem AV užitým!
- Práva vykonává fotograf, který se účastní natáčení – zpravidla na základě smlouvy o dílo.

### ✓ Filmové plakáty

- Podobný případ: Práva k vlastnímu výtvarnému dílu vykonává výtvarník.

### ✓ Filmové (pod)titulky / dabing v cizím jazyce

- I zde samostatná práva překladaatele + u dabingu též výkonných umělců (herců a režiséra).

# Výjimky a omezení z právní ochrany filmu

## □ Společná pravidla pro všechny výjimky a omezení:

### ➤ Tzv. **tříkrokový test** (§ 29 odst. 1 AutZ):

Výjimky a omezení práva autorského lze uplatnit:

- pouze ve zvláštních případech uvedených v zákoně,
- pouze tehdy, pokud není v rozporu s běžným způsobem užití díla, a
- nejsou nepřiměřeně dotčeny oprávněné zájmy autora.

### ➤ Všechny výjimky se týkají **pouze zveřejněných děl** (§ 29 odst. 2 AutZ)

- Až na několik případů (např. *školní dílo* nebo *nepodstatné vedlejší užití*).

## ❑ Volné užití (§ 30 AutZ)

- jde o užití děl, která sama ještě nejsou volná (tj. dosud trvají majetková práva),
- pod těmito podmínkami:
  - užití se děje výlučně pro osobní potřebu fyzické osoby, (vč. osob blízkých)
  - účelem užití není dosažení přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu. = viz preambule směrnice o právu na pronájem a půjčování (1992): o takový prospěch se **nejedná**, pokud výše vybrané úplaty nepřesahuje částku nezbytnou na pokrytí provozních nákladů daného zařízení.
- Volně užívat lze za těchto podmínek dílo *všemi způsoby* (rozmnožování, rozšiřování, půjčování apod.) = nebude vůbec pokládáno za užití dle AutZ.
- Lze pořídit i více rozmnoženin, jsou-li splněny zákonné podmínky.
- Za volné užití se však **nepovažuje** *pořízení záznamu audiovizuálního díla při jeho provozování ze záznamu nebo jeho přenosu* (ani pro osobní potřebu). – Typicky tzv. *kinoripy*.

## ❑ Stahování filmů z internetu pro osobní potřebu = volné užití?

- **sdílení filmů na internetu** (sharing) = děje-li se *pro individuálně neurčený počet recipientů (tj. pro veřejnost)*, nejde nikdy o volné užití. – Je jedno, jestli se sdílí prostřednictvím P2P sítí (např. skrze tzv. torrenty), skrze veřejné datové úložiště (ulozto.cz, youtube.com apod.).
  
- **stahování filmů z internetu** (downloading) = může být volným užitím, **ale**:
  - nesmí být v rozporu s tříkrokovým testem (viz zejména nepřiměřené dotčení oprávněných zájmů autora) = problematické, stahuje-li se ve velkém rozsahu, dlouhodobě apod.;
  - musí být legálně sdílena kopie, která se stahuje? – různá soudní stanoviska:
    - **Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 5 Tdo 234/2009**: zdroj může být i nelegální.
    - **Rozsudek Soudního dvora EU ACI Adam BV (2014)**: zdroj musí být vždy legální!



## ❑ Nejdůležitější zákonné (bezesmluvní) licence

### ➤ Citace (§ 31 AutZ)

- Citace můžeme dělit na citace autorské X neautorské.
- Autorský zákon zná tyto druhy autorských citací:
  - **Tzv. malá citace:** užití výňatků z díla v odůvodněné míře ve vlastním díle;
  - **Tzv. velká citace:** užití výňatků z díla nebo drobných celých děl pro účely kritiky / recenze / odborné-vědecké tvorby – je-li v souladu s poctivými zvyklostmi + rozsah odpovídá sledovanému účelu;
  - **Výuková / výzkumná citace:** možno užít i celé dílo, ale v případě výuky vždy musí sloužit *pro ilustrační účel* + rozsah citace nesmí přesáhnout tento sledovaný účel + nesmí být sledován přímý/nepřímý hospodářský/obchodní prospěch.
- Je-li to možné, vždy nutno uvést: *jméno autora, název + pramen*. (Stačí až v závěrečných titulcích.)
- Nutno respektovat osobnostní práva autora (nedotknutelnost díla apod.).

➤ **Užití díla umístěného na veřejném prostranství (§ 33 AutZ)**

- Do práva autorského nezasahuje, kde kresbou, malbou nebo grafikou, fotografií nebo filmem nebo jinak zaznamená nebo vyjádří dílo, které je trvale umístěno na náměstí, ulici, v parku, na veřejných cestách nebo na jiném veřejném prostranství + je-li to možné, nutno uvést jméno autora, název a pramen.

➤ **Knihovní licence (§ 37 AutZ)**

- Mimo jiné umožňuje, aby knihovna, archiv, muzeum, galerie, škola, vysoká škola a jiné nevýdělečné školské a vzdělávací zařízení bezúplatně **prezenčně** půjčovalo rozmnoženiny děl vydané na zvukově obrazových záznamech – pod podmínkou zamezení možnosti pořizování rozmnoženin.

➤ **Nepodstatné vedlejší užití díla (§ 38c AutZ)**

- Do práva autorského nezasahuje ten, kdo náhodně užije dílo v souvislosti se zamýšleným hlavním užitím jiného díla nebo prvku.



Děkuji za pozornost.